

Správa z odbornej konferencie
„Racionalizácia preskripcie antibiotík v ambulantnej praxi“
19.máj 2008

Seminár organizoval Bratislavský samosprávny kraj v spolupráci s Juhomoravským krajom a Všeobecnou zdravotnou poisťovňou. Oficiálne ho zahájil predseda Bratislavského samosprávneho kraja Vladimír Bajan, ktorý vo svojom príhovore uviedol dôvody pre ktoré sa Bratislavský samosprávny kraj rozhodol zapojiť do vzdelávania odbornej i laickej verejnosti. Zdôraznil, že štátna zdravotná politika má za cieľ dosiahnuť, aby všetky zložky spoločnosti boli nasmerované na ochranu a podporu zdravia. Z tohto hľadiska samosprávny kraj nemôže stáť mimo tejto snahy, a to okrem iného aj preto, že tieto princípy môže uplatňovať tak v školstve, kultúre, v oblasti sociálnej, ale aj v ďalších úsekoch svojej činnosti a tým v rámci svojho regiónu prispieť k vytvoreniu celospoločenskej atmosféry, v ktorej všetky činnosti jednotlivca, komunity, či spoločnosti budú brániť ohrozeniu bio-psycho-sociálnej pohody občana. Hejtman Juhomoravského kraja Stanislav Juránek vo svojom príhovore zdôraznil ochotu spolupracovať a vymieňať si skúsenosti a informácie aj v oblasti zdravotníctva.

V odbornej časti seminára odzneli príspevky významných odborníkov pracujúcich v oblasti mikrobiológie, antiinfekčnej terapie, farmakoeconomiky ako aj riaditeľky kancelárie Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO), MUDr. Dariny Sedlákovej, MPH, ktorá svojou úvodnou prednáškou „Rezistencia na antibiotiká z pohľadu WHO“, otvorila odbornú časť konferencie.

Riaditeľka kancelárie WHO poukázala na negatívny jav posledných 50 rokov, ktorým je rezistencia alebo strata citlivosti mikroorganizmov na antibiotickú liečbu. Pôvodcovia mnohých ochorení sa dokázali antibiotikám prispôbiť a tie sa stali málo účinné alebo prestali účinkovať úplne. Táto skutočnosť výrazne komplikuje liečbu a zvyšuje zdravotné riziko najmä pre starých ľudí a deti. WHO ďalej varuje pred narastaním rezistencie na antibiotiká bežne používané na liečbu malárie, ako aj na problémy v liečbe tuberkulózy, pretože v súčasnosti už nie je dostatočne účinná ani bežne používaná liečba trojkombináciou liekov. Vznik rezistencie na antibiotiká má niekoľko príčin:

- vo vyspelých krajinách je to najmä dlhodobá nadspotreba antibiotík;
- vo všetkých krajinách nesprávna preskripcia antibiotík pri infekciách kde sú neúčinné, teda najmä pri vírusových chorobách a neinfekčných horúčkovitých stavoch;
- nesprávne užívanie antibiotík pacientmi pri správnej preskripcii. K nárastu rezistencie na antibiotiká významne prispieva aj tzv. samoliečba, t.j. keď si človek stanoví diagnózu a naordinuje liečbu antibiotikami sám.

Podľa odhadov 50 až 60 % ATB bolo podaných zbytočne a nevhodne. Práve preto je vítané každé úsilie, ktoré sa snaží o pomenovanie príčin a o navrhnutie vhodných riešení, aby antibiotiká ktorých výskum a vývoj stojí stovky miliónov korún, slúžili svojmu účelu čo najdlhšie a najefektívnejšie. Záujem o spoluprácu v tejto oblasti viedol v roku 1997 k realizácii projektu pod názvom Európsky systém surveillance (stáleho dohľadu) rezistencie na antibiotiká. Cieľom bolo vytvoriť sieť, do ktorej európske štáty poskytujú informácie z národných referenčných laboratórií o situácii v rezistencii antibiotík, a zároveň sa deliť o príklady dobrej praxe, ako sa dá vzniku rezistencie zabrániť. To, že riešenie problémov súvisiacich s rezistenciou na

antibiotiká je vysoko aktuálne potvrdzuje aj fakt, že jednou z tém navrhovaných pre Svetovú správu o zdraví v roku 2009 je téma Antibiotickej rezistencie.

Prednáška k téme rezistencií prezentovaná Prof. RNDr. Viliamom Foltánom, CSc., priblížila prítomným spotrebu ATB v ambulantnej praxi v SR v porovnaní s krajinami EU. Odznali údaje, podľa ktorých náklady na lieky v SR tvoria 30% výdavkov rezortu zdravotníctva. Pre porovnanie, v SR po roku 2004 - roku prísnych opatrení - sa zaznamenal silný nárast výdavkov na lieky, zatiaľ čo v ČR je rast výdavkov na lieky stály, bol spomalený reguláciami v roku 2006. Čo sa týka konkrétnej spotreby antibiotík, tá je na Slovensku pomerne vysoká. V prednáške odznali najčastejšie predpisované antibiotiká na Slovensku a údaje boli porovnávané so spotrebou v ostatných štátoch EU. Záverom odznalo konštatovanie, že napriek tomu, že spotreba antibiotík na Slovensku mierne poklesla, náklady narástli následkom poskytovania antibiotík vyššej kvality.

Host' z Juhomoravského kraja - MUDr. Markéta Hanslianová - priblížila problematiku rezistencie respiračných patogénov v Juhomoravskom kraji. Údaje o rezistenciách baktérií vyvolávajúcej ochorenie dýchacích ciest, zachytávali obdobie rokov 2005-2007 a pochádzali z vybraných nemocníc Juhomoravského kraja. Prednášajúca poukázala na najzaujímavejšie závery vyplývajúce z analýzy, a to obrovský rozdiel v rezistenciách medzi jednotlivými oblasťami, ktorý v percentuálnych hodnotách predstavovali rozdiel 30-40%. Na záver poukázala na nasledovné skutočnosti: 80% celkového objemu antibiotík sa predpisuje pri ochoreniach dýchacích ciest a asi 75% týchto ochorení je vírusového pôvodu a to znamená, že pri nich nie je (až na určité výnimky) odôvodnená antibiotická liečba. Ďalej poukázala na to, že na lokálnej a národnej úrovni mnohých štátov bola preukázaná úzka súvislosť medzi kvalitatívnymi a kvantitatívnymi parametrami používania antibiotík a nárastom a šírkou bakteriálnej rezistencie. Z uvedeného vyplýva, že racionálna antibiotická politika je jediným účinným nástrojom k ovplyvneniu antibiotickej rezistencie.

Na tému rezistencie respiračných patogénov nadviazal nasledujúcou prednáškou Prof. Dr. Jan Trupl, PhD., ktorý poukázal na podobnú situáciu - 20-50% rozdiel v stave rezistencii na antibiotiká v rôznych oblastiach SR - pričom údaje pochádzali z ambulantnej praxe. Z celkového objemu predpísaných antibiotík až 60-80% predstavuje spotrebu v ambulantnej praxi, pričom asi 50-60% antibiotík je podávaných nevhodne, lebo nie je pomocnými vyšetrovacími metódami podložený bakteriálny pôvod infekcie. Za danej situácie označil súčasnú preskripciu antibiotík za masové plytvanie financiami z verejných zdrojov. Vyjadril presvedčenie, že na rastúcej rezistencii mikrobov sa značnou mierou podieľa aj podávanie moderných foriem antibiotík s predĺženým účinkom s dávkovaním raz denne. Záverom zdôraznil potrebu okamžite prijať opatrenia pre racionálne predpisovanie antibiotík.

Možnosti ovplyvnenia preskripcie antibiotík v ambulantnej praxi odznali v nasledujúcej prednáške. S projektom S-MedDial, ktorý prebieha v súčasnosti v koordinácii so Všeobecnou zdravotnou poisťovňou v 7 regiónoch Slovenskej republiky a do ktorého je zapojených 76 všeobecných lekárov pre deti a dorast. vystúpila MUDr. Helena Hupková PhD. Cieľom projektu bolo v sledovanom období (rokoch 2003, 2005 a 2006) vyhodnotiť diagnostiku a liečbu akútnych infekcií dýchacích orgánov u detí, pričom vo väčšine sledovaných regiónoch v liečbe

prevažovali makrolidy, dôsledkom čoho patríme k štátom s vyššou rezistenciou na makrolidy. Alarmujúca až 60% rezistencia bola zistená v roku 2005 vo Zvolene. Je preto dôležité zamerať sa nielen na množstvo indikovaných antibiotík, ale aj na ich používané spektrum. Na záver prednášajúca zdôraznila potrebu skvalitnenia laboratórnej diagnostiky klinicky relevantných vzoriek, ktoré pomôžu identifikovať druh bakteriálnej nákazy a tým spôsob liečby akútnych ochorení dýchacích ciest. Podľa súčasných údajov sa tieto vyšetrenia vykonávajú v 15% z celkového počtu pacientov. Podstatná pri racionalizácii preskripcie antibiotík je edukácia nielen odbornej verejnosti, ale aj laickej verejnosti.

Na záver konferencie som sa vo svojom príspevku vrátila až do obdobia vzniku Krajských komisií pre antiinfekčnú liečbu a liekovú politiku, ktoré vznikali na základe usmernení Ministerstva zdravotníctva SR publikovaných vo Vestníku MZ SR v roku 1998. V Bratislavskom kraji zánikom Krajského úradu činnosť tejto komisie nezankla, ale pokračovala naďalej v pôsobnosti Bratislavského samosprávneho kraja. Činnosť komisie bola zameraná na lokálne monitorovanie spotreby a rezistencie antibiotík, kontinuálne vzdelávanie odbornej verejnosti a laickej verejnosti. Tieto činnosti vykonávala v spolupráci s viacerými organizáciami a inštitúciami, predovšetkým v spolupráci so Všeobecnou zdravotnou poisťovňou. Na vzdelávaní, formou seminárov, určenom predovšetkým všeobecným lekárom pre dospelých a všeobecným lekárom pre deti a dorast sa zúčastňovali zástupcovia poisťovní a poprední odborníci z oblasti infektológie a mikrobiológie nielen zo Slovenska, ale aj z Českej republiky. Činnosť komisie bola prerušená v roku 2005. Poukázala som na potrebu nadviazať na činnosti tejto komisie, ktorá bola prospešná a potrebná. Nezastupiteľnú úlohu v tomto smere má samosprávny kraj, ktorý má aj legislatívne predpoklady integrovať aktérov v oblasti vzdelávania všeobecných lekárov a laickej verejnosti a koordinovať túto činnosť tak, aby prispievala k plneniu prioritných úloh v oblasti regionálnej zdravotnej politiky. Pre splnenie tejto úlohy je však nevyhnutná spolupráca nielen so zdravotnými poisťovňami, ale aj s ďalšími subjektmi, predovšetkým so Slovenskou lekárskou komorou, Slovenskou lekárskou spoločnosťou, Regionálnym úradom verejného zdravotníctva, krajskými odborníkmi, ale aj občianskymi združeniami. Integrovaný prístup k riešeniu tejto problematiky umožňuje aj zapojenie sa do projektov v rámci medzinárodnej spolupráce a získavať tak informácie aj z okolitých krajín. Seminár konaný v spolupráci s Juhomoravským krajom poukázal na to, že takáto spolupráca je nielen možná, ale v súčasnej globalizujúcej sa spoločnosti aj vzájomne prospešná.

V rámci diskusie tento zámer Bratislavského samosprávneho kraja pozitívne hodnotili aj MUDr. Josef Drbal, vedúci odboru zdravotníctva Juhomoravského kraja, MUDr. Peter Lipták, prezident Slovenskej spoločnosti všeobecného praktického lekárstva Slovenskej lekárskej spoločnosti a MUDr. Kvetoslava Prcúchová prezidentka Asociácie všeobecných lekárov pre deti a dorast. Všetci traja prejavili ochotu aktívne sa zúčastňovať na podujatiach tohto druhu.

MUDr. Oľga Veselá, CSc.
lekár samosprávneho kraja
Bratislavský samosprávny kraj